

Valtimon kunnan esiopetussuunnitelma

Nimi	Valtimon kunnan esiopetussuunnitelma
Kunta	Valtimo
Koulu	Valtimon koulu
Hyväksymispäivämäärä	

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman laadinta, arviointi ja kehittäminen.	1
2. Paikalliset erityispiirteet ja esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat.	2
2.1. Valtimon esiopetuksen järjestelyt.	2
3. Opetussuunnitelmaan liittyvä tiedotus.	3
4. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	4
5. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	5
6. Arvoperusta.	7
7. Oppimiskäsitys.	8
8. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	9
9. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	13
10. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	15
11. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	16
12. Monipuoliset työtavat.	19
13. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	20
14. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	22
14.1. Ilmaisun monet muodot.	22
14.2. Kielen rikas maailma.	23
14.3. Minä ja meidän yhteisömme.	25
14.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	26
14.5. Kasvan ja kehityn.	27
15. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä.	29
16. Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen.	30
17. Yleinen tuki.	33
18. Tehostettu tuki.	35
19. Erityinen tuki.	38
20. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.	43
21. Oppilashuolto.	45

1. Opetussuunnitelman laadinta, arviointi ja kehittäminen

Valtimon esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu siten, että samassa asiakirjassa ovat näkyvillä sekä valtakunnalliset opetussuunnitelman perusteet että paikallinen yhteinen osa. Valtimon uusi opetussuunnitelma otetaan käyttöön 1.8.2016.

Opetussuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen, perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön, sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa. Toiminta on tapahtunut pääasiassa yhteisissä suunnittelupalavereissa. Suunnitelman laadinnassa ovat mukana myös huoltajat ja lapset erikseen sovitulla tavoilla, esim. kyselyt, vanhempainillat. Opetussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon Valtimon varhaiskasvatuksen suunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma, lastensuojelulain mukainen Valtimon lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, kunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä muut koulutuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetussuunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti palautekyselyillä joiden pohjalta laaditaan kehittämissuunnitelmia. Esiopetuksen henkilöstö tekee jatkuvaa oman toiminnan arviointia ja käytössä on Kasvattajayhteisön toimintatavat -työkalu työn suunnitteluun, arviointiin ja kehittämiseen.

Esiopetuksen opetussuunnitelmaan liittyvä vuosittainen suunnitelma laaditaan toimintakauden alussa ja sen toteutumista arvioidaan vähintään kaksi kertaa vuodessa.

2. Paikalliset erityispiirteet ja esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat

Valtimon esiopetuksen opetussuunnitelmaa valmisteltaessa on otettu huomioon kunnan paikalliset erityispiirteet, esimerkiksi sijaintimme pitkien matkojen päässä valtakunnallisista ydintaajamista, väestön muutto muualle sekä kamppailu työttömyyden ja muiden elinkeinorakenteen ongelmien ja syrjäytymisvaaran kanssa.

Esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnassa on huomioitu lasten yksilöllisten tarpeiden vaikutus, esiopetusryhmien lukumäärää, lapsiryhmien kokoa ja opetushenkilöstöä suunniteltaessa. Valtimon esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnassa on otettu huomioon kunnan varhaiskasvatussuunnitelma ja perusopetuksen opetussuunnitelma. Näin lapselle muodostuu jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.

2.1. Valtimon esiopetuksen järjestelyt

Esiopetus järjestetään Valtimolla sivistystoimen alaisuudessa ja esiopetuspaikkana on Valtimon koulu. Valtimon koulu on yhtenäiskoulu ja samassa koulussa ovat kunnan esiopetus ja perusopetuksen 1-9 luokat. Esiopetusta voidaan järjestää tarvittaessa päiväkodin ryhmässä, mikäli se on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta suotuisa ympäristö (esim. 11-vuotinen oppivelvollisuus).

Esiopetus on aktiivisessa vuorovaikutuksessa perusopetuksen kanssa. Lapsi ja lapsiryhmä tutustuvat perusopetuksen toimintaympäristöön ja kulttuuriin osallistumalla koulun yhteisiin tapahtumiin ja teemaviikkoihin.

Esiopetus kannustaa lapsia yhteistyöhön, yhteiseen vastuuseen ja osallisuuteen ryhmän ja koko koulun jäsenenä. Lapsille annetaan mahdollisuus vaikuttaa omaan ja yhteiseen työskentelyyn sekä toimintaympäristöön.

Esiopetuksen, ohjauksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana on huolenpito hyvästä ja turvallisesta päivästä. Lapsen esiopetuksen päivä suunnitellaan rakenteeltaan, sisällöiltään ja toimintatavoiltaan sellaiseksi, että se luo lapselle mahdollisuudet rauhalliseen työskentelyyn, leikkiin ja muuhun toimintaan, yhdessä tekemiseen ja oppimiseen sekä oppimisen ilon ja mielekkyyden kokemuksiin.

Päivähoitoa tarvitsevat esiopetusikäiset lapset voivat osallistua koulun aamu- ja iltapäivätoimintaan, jota järjestetään koulun tutuissa esiopetustiloissa. Näin lapsen päivä rakentuu ehyeksi kokonaisuudeksi.

3. Opetussuunnitelmaan liittyvä tiedotus

Valtimon esiopetuksesta tiedotetaan kunnan www-sivuilla, josta löytyy myös esiopetuksen opetussuunnitelma. Tavoitteena on avoin ja monipuolinen tiedonkulku. Lasten huoltajat, yhteistyökumppanit ja henkilöstö löytävät ajankohtaisen ja ajantasaisen tiedon www-sivuilta.

Esiopetusyksikkö tiedottaa toiminnastaan wilman kautta lasten huoltajille. Erityisesti lukuvuosien alussa pidettävässä vanhempainillassa käsitellään Valtimon esiopetuksen opetussuunnitelmaa ja avataan sen sisältöä lasten huoltajille. Esiopetuksen toiminta on avointa. Huoltajilla on mahdollisuus tutustua esiopetuksen toimintaan ja saada käsitys siitä, miten opetussuunnitelma kohtaa arkisen esiopetustyön.

4. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaisia kasvatustilanteita ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla.

Valtimon kunta järjestää esiopetusta Valtimon koulussa. Valtimolla esiopetusta annetaan vähintään 700 tuntia lukuvuodessa. Esiopetuksen työpäivät päätetään lukuvuosittain. Esiopetusta annetaan keskimäärin 19 h viikossa ja neljä tuntia päivässä.

Huoltajille annetaan tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta ennen esiopetuksen alkamista keväällä. Tiedottamista jatketaan esiopetusvuoden aikana. Lapsen aloittaessa esikoulun huoltajille annetaan tietoa lapsensa esiopetuspäivistä. Huoltajien osallisuutta lisätään erilaisin toimintamuodoin. Tiedotuksesta vastaa esiopettaja.

5. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä osiossa Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustele kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan.

Valtimolla tavoitteena on kehittää esiopetusta osana yhtenästä oppimispolkua varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Tämä edellyttää jatkuvaa yhteistyötä oppimispolun muiden toimijoiden kanssa. Esiopetusvuoden aikana tavoitteena on muodostaa lapselle yhtenäinen lapsen kasvua ja oppimista tukeva jatkumo. Tämä toteutuu luontevasti kun lapsi saa osallistua koulun aamu- ja iltapäivätoimintaan tutuissa esiopetustiloissa.

Toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa. Leikin merkitys eri muodoissaan korostuu esiopetuksen toiminnassa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa huomioon kunkin lapsen yksilölliset tarpeet, toiveet ja oppimisen tavoitteet opetusta suunniteltaessa ja oppimisympäristöjä kehitettäessä. Valtimolla

esiopetuksessa oleville lapsille voidaan laatia yksilöllinen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) yhdessä huoltajien kanssa.

Huoltajille tiedotetaan esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta Wilman kautta, samoin lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä sekä säännöllisen osallistumisen merkityksestä.

6. Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuun.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatuskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Valtimon esiopetuksen arvot pohjautuvat esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustaan. Vastuullisuus ja turvallisuus sekä ajatus lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä sekä siitä, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas luovat pohjaa arvoille. Lapsella on oikeus oppia leikkien. Lapsen oppiminen pohjautuu kokemuksille sekä erilaisille tavoille oppia. Lapsen oppimisen iloa vahvistetaan ja kehitetään laajentamalla ja monipuolistamalla esiopetuksessa käytettäviä oppimisympäristöjä ja työtapoja. Yhteistyö huoltajien ja henkilöstön välillä on tärkeää lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita. Esiopetuksen henkilöstön ja rehtorin tehtävänä on jatkuvasti arvioida toiminnassaan esiopetuksen arvojen toteutumista omassa ohjaustyössä.

7. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelma perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

8. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteinä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Valtimon esiopetuksessa pidetään syksyllä ja keväällä oppimis- ja kehityskeskustelut lasten ja huoltajien kanssa. Lapsen osaamista arvioidaan yhdessä lapsen ja huoltajien kanssa lukukauden / oppimisjakson alussa ja lopussa. Lapselle opetetaan itsearviointitaitoja sekä harjoitellaan itsearviointia. Luodaan arviointimenetelmät, dokumentoidaan lasten kanssa, keskustelut lapsen kanssa, annetaan palautetta lapsille yhdessä tai erikseen ja tehdään päätelmiä. Esiopetuksessa opiskeltuja asioita dokumentoidaan, esim. valokuvat, piirroksot, tekstit, käsityöt sekä käytetään Peda.nettiä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden

rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Valtimolla esiopetukseen osallistuvat lapset tutustuvat monipuolisesti ympäröivään kotiseutuun ja sen erityispiirteisiin, suomalaiseen kulttuuriperintöön ja traditioihin. Harjoittelemme vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja yhdessä turvallisesti käyttäen monipuolisia työmenetelmiä esim. draamaa. Osallistumme koulun juhliin esiintyjinä sekä katsojina, osallistumme teemapäiviin perusopetuksen oppilaiden kanssa ja vierailemme lähialueella monipuolisesti erilaisissa kohteissa. Jokainen lapsi kohdataan arvostavasti ja kaikilla lapsilla on mahdollisuus ilmaista perheen tapoja, vakaumusta tai katsomusta.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Valtimolla lapsia ohjataan välittämiseen, vastuuseen, huolenpitoon ja omaksumaan kestävä kehityksen mukaisen elämäntavan. Valtimon esiopetuksessa käytetään Askeleittain opetusohjelmaa. Lapsia ohjataan huolehtimaan itsestä ja selviytymään arjen tilanteista sekä kannustetaan liikkumaan monipuolisesti. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota toiminnan järjestämiseen siten, että liikkuminen on luonteva osa kaikkea toimintaa. Noudatamme toiminnassamme Liikkuvan koulun toimintaperiaatteita. Ohjattu ruokailu on tärkeä hyvinvoinnin perusta. Esiopetuksessa lapsille tarjotaan voimassa olevien ruokailusuositusten mukainen monipuolinen lounas ja lapset saavat tutustua erilaisiin ruokiin sekä oppia ruokailuun liittyviä tapoja.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitys, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvallukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Valtimolla monilukutaidon oppimisessa korostuu oppijan aktiivinen rooli sekä yhdessä tekeminen ja kokeileminen. Keskeistä monilukutaidon oppimisessa on kriittisen medialukutaidon opettelu. Lapsia rohkaistaan kysymään ja pohtimaan mediaan liittyviä ilmiöitä. Aikuisten asenne ja innostus uuden oppimiseen on tärkeää. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa ja tulkintaa yhdessä toisten lasten ja kasvattajan kanssa. Lapsilla tulee olla mahdollisuus ilmaista itseään monipuolisesti sekä harjoitella tiedon tuottamista ja esittämistä erilaisin tavoin (esimerkiksi kirjaimien, sanojen, eleiden, numeroiden, kuvien, symbolien, koodien tai sarjakuvien avulla).

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Valtimolla tieto- ja viestintäteknologisia taitoja opetellaan leikkien, liikkuen, tutkien sekä taiteellisesti kokemalla ja ilmaisemalla. Lapset saavat kokemuksia mediavälineistä ja niihin liittyvistä sisällöistä. Käytössämme on koulun tietokoneet, tabletit ja kannettavat tietokoneet. Taitoja harjoitellaan vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Valtimolla lasten vaikutusmahdollisuuksia, vastuunottoa ja päätöksentekotaitoa lisätään osallistavilla toimintatavoilla. Toimijuutta edistetään ja sen kehitystä tuetaan tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia tehdä aloitteita ja päätöksiä, joilla on vaikutusta. Osallistavilla toimintatavoilla edistetään lasten vuorovaikutusmahdollisuuksia sekä ongelmanratkaisuun, neuvotteluun ja vuorovaikutukseen, erilaisuuden ymmärtämiseen, sovitteluun, vastuunottamiseen ja päätöksentekoon liittyvien taitojen kehittymistä.

Valtimolla lasten laaja-alaisen osaamisen kehittäminen yhdistää esiopetuksen toimintaa. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja

toteuttamisessa. Esiopetuksen henkilökunta arvio tavoitteiden toteutumista esiopettajan johdolla. Lapset ja huoltajat pääsevät kehityskeskusteluissa ja kyselyiden kautta osallistumaan toiminnan arviointiin.

Esiopetus tekee jatkuvaa yhteistyötä samassa koulurakennuksessa toimivan perusopetuksen kanssa. Lapsen luontaista uteliaisuutta ja uteliasta asennetta tuetaan sekä ylläpidetään. Esiopetuksen henkilöstö auttaa lapsia laaja-alaisen osaamisen taitojen tiedostamisessa ja ohjaa niiden kehittymistä.

9. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyvä mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Valtimon esiopetuksessa tavoitteena on yhteisöllisyyttä arvostava toimintailmapiiri, jossa lapset, vanhemmat ja henkilökunta kokevat osallisuutta, turvallisuutta ja jatkuvuutta. Välittämiseen, vastuuseen ja huolenpitoon kasvattaminen ovat perusta kestävämpään elämäntapaan. Lapsille annetaan mallia ja välitetään tunnetta huolenpidon, välittämisen, empaattisen suhtautumisen, hoivan ja turvallisuuden kulttuurista. Osallistavien työmenetelmien avulla huoltajat voivat olla mukana toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Henkilöstön tehtävänä on havainnoida ja tukea lapsiryhmän vuorovaikutusta, puuttua kiusaamiseen ja aggressiiviseen käytökseen. Henkilöstön ammattitaitoa ylläpidetään ja kehitetään täydennyskoulutuksella.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Valtimon esiopetuksen lähtökohtana on, että jokainen lapsi toimii, kehittyä ja oppii omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita ja turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. Avoin vuorovaikutus tukee yhteisöllisten toimintatapojen oppimista.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan

tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Valtimolla lapsia kannustetaan uteliaisuuteen ja innostetaan tutkimaan ja kokeilemaan uusia asioita leikkien, liikkuen ja tutkien. Oppimistilanteet ovat vuorovaikutteisia ja niissä opitaan yhdessä toisilta lapsilta ja aikuisilta. Henkilöstön tehtävänä on luoda positiivinen ja turvallinen ilmapiiri, joka lisää oppimisen motivaatiota ja lasten sitoutumista yhteiseen toimintaan.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Valtimon esiopetuksessa lapsen toimijuutta edistetään ja sen kehitystä tuetaan tarjoamalla lapsille mahdollisuuksia tehdä aloitteita ja päätöksiä, joilla on vaikutusta. Käyttämällä osallistavia toimintatapoja edistetään lasten vuorovaikutusmahdollisuuksia sekä ongelmanratkaisuun, neuvotteluun ja vuorovaikutukseen, erilaisuuden ymmärtämiseen, sovitteluun, vastuunottamiseen ja päätöksentekoon liittyvien taitojen kehittymistä.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätämään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan Oppilashuollon yhteydessä kuvattuja turvallisuuteen liittyviä oppilashuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Valtimon esiopetuksessa hyvinvointi nähdään lapsen oikeuksina, jotka on koottu Valtimon lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. Terveellisiin elämäntapoihin ohjaaminen ja toiset huomioon ottava toimintatapa luovat perustaa lapsen hyvälle ja turvalliselle esikoulupäivälle.

10. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteeyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Valtimolla käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt.

Valtimon esiopetuksessa oppimisympäristöt muodostavat monipuolisen ja joustavan kokonaisuuden. Lapset ovat osallisina oppimisympäristön suunnittelussa, rakentamisessa ja kehittämisessä. Lasten kiinnostuksen kohteet ja ideat näkyvät oppimisympäristössä. Esiopetuksen retket ja vierailut tarjoavat monipuolisia kokemuksia, kohtaamisia, onnistumisia ja elämyksiä.

Ilmapiiri on lasta kannustavaa ja rohkaisevaa ja se saa jokaisen tuntemaan itsensä arvokkaaksi ja tärkeäksi niin yksilönä kuin ryhmän jäsenenä. Oppimisympäristössä huomioidaan lasten erilaiset oppimistyyli- ja yksilölliset tarpeet. Valtimon esiopetuksessa käytetään koulun sisä- ja ulkotiloja, lähiluontoa, rakennettua ympäristöä sekä tieto- ja viestintäteknisiä ympäristöjä. Esiopetuksessa käytetään koulun yhteisiä tabletteja ja atk luokan tietokoneita monenlaiseen tarkoitukseen (oppimispelit, esitysten tallentaminen, tiedon etsiminen, kirjoittaminen jne.)

Esiopetuksen luokatilat ovat uudet (valmistumisvuosi syksy 2016) ja ne on suunniteltu huomioiden esiopetusikäisten lasten tarpeet. Rakentamisessa käytetyt materiaalit on valittu huomioiden mm. akustiikka sekä lasten liikunnan ja leikin tarve. Esiopetuksessa käytetään lisäksi vieressä olevaa yhteistä märkäyötilaa ja koulun ruokalaa. Kunnan kirjasto sijaitsee koulun vieressä, samoin Valtimotalo jota käytetään sisäliikuntapaikkana. Valtimotalossa järjestetään koulun juhlia ja muita yhteisiä tapahtumia sekä erilaisia kulttuuritapahtumia (konsertit, teatterit jne.)

Valtimon koulun ulkoiluealue on kunnan lähiliikuntapaikka, jossa voidaan liikkua monipuolisesti. Urheilukenttä ja luistelukaukalo ovat koulun lähellä. Talvella urheilukentälle tehdään hiihtolatu hiihdon opettelua varten. Valtatie 6:n toisella puolella on puisto- ja ulkoiluealue. Siellä käydään luontoretkillä ja hiihdetään ja lasketaan mäkeä talvella. Lähiympäristön toimijat (kaupat, Itä-Suomen ammattiopisto, yrittäjät, järjestöt jne.) ovat osa esiopetuksen oppimisympäristöä. Oppimisympäristöä arvioidaan yhdessä lasten ja huoltajien kanssa.

11. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetussyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetussyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätöitä. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdaksi on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu- ja oppimisympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskusteleekin kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja oppilashuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämäntapahtumia. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Yhteistyön käytänteet Valtimon esiopetuksessa

Yhteistyö kunnan kulttuuri- ja liikuntapalveluiden, kirjaston, seurakuntien, järjestöjen ja lähialueen toimijoiden kanssa monipuolistaa toimintaa ja laajentaa oppimisympäristöjä. Yhteistyökumppaneiden kanssa arvioidaan yhteistyön toteutumista ja sovitaan kehittämistoimista. Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa. Tavoitteena on lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukeminen.

Yhteistyön arvioinnin käytännöt

- yhteistyön vaikuttavuuden arviointi syksyllä ja keväällä
- palvelujen saatavuus/mittari

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä ja toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitoja vahvistetaan

- lasten osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toiminnan toteutukseen ja arviointiin
- pari- ja pienryhmätyöskentely

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on kasvatuskumppanuutta, jossa henkilöstö ja huoltajat toimivat yhdessä lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen turvaamiseksi. Se kehittyy jatkumona varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja kouluun. Yhteistyö on arvostavaa, monipuolista ja aktiivista. Yhteistyörakenteita arvioidaan säännöllisesti huoltajien kanssa, huoltajille tehdään arviointikysely syksyllä ja keväällä.

- keväällä ennen esikoulun alkua järjestetään vanhempainilta tulevien esikoululaisten vanhemmille.
- koulun vanhempainillat ja muut yhteiset tapahtumat lukuvuoden aikana
- toimintakauden alussa ja lopussa lapsikohtaiset keskustelut huoltajien kanssa (perheen ja esiopetuksen arvot, kasvatuskäytännöt ja tavoitteet)
- lapsen oppimisen tuen suunnittelu
- mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatiminen (LEOPS)

- huoltajien osallisuus esiopetuksen toteuttamisessa, käymme esim. tutustumassa vanhempien työpaikkoihin tai vanhemmat vierailevat esiopetuspaikassa esittelemässä omaa ammattiaan
- Wilman hyödyntäminen kodin ja esiopetuksen välisessä viestinnässä
- Pedanet: palautekyselyt, haastattelut, arvioinnit
- koulun vanhempainryhmässä on 1 edustaja esiopetuksen vanhemmista
- huoltajat kutsutaan osallistumaan lapsen esiopetuspäivään, tarkoituksena on tutustua lapsen esiopetuksen arkeen
- huoltajia kannustetaan osallistumaan opetussuunnitelmatyöhön heille sopivalla tavalla.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

- kevään tutustumispäivät esikouluun (1-2 kertaa)
- tiedonsiirtopalaveri keväällä
- vanhempainilta keväällä tulevien esikoululaisten huoltajille
- syksyllä esikoululaiset vierailevat mahdollisuuksien mukaan päiväkodissa

Siirtyminen esiopetuksesta kouluun

- kouluun tutustumispäivä keväällä
- tiedonsiirtopalaveri keväällä
- koulu huolehtii kunkin lapsen opetuksen järjestämisestä (mahdollisen) lapsikohtaisen esiopetuksen oppimissuunnitelman (LEOPS), esiopetuksen tehostetun oppimissuunnitelman tai HOJKS:aan kirjattujen tarpeiden mukaisesti
- esiluokan opettaja vierailee syksyllä 1.luokkalaisten luona

Esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyö

- suunnittelee ja valmistelee yhdessä kunnan opetussuunnitelmia
- kehittää ja suunnittelee esi- ja perusopetuksen toimintatapoja ja käytänteitä
- esiopetus toimii perusopetuksen kanssa samoissa tiloissa mikä mahdollistaa monipuolisen yhteistyön tekemisen
- Kummioppilastoiminta: Koulun kummioppilastoiminnan tukena ja toiminnan kehittäjänä toimii Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Kummioppilastoiminnan tavoitteena on edistää uusien esioppilaiden turvallista esikoulun alkua. Vanhemmat oppilaat toimivat esioppilaiden kummeina auttaen lapsia sopeutumaan uuteen kouluun ja luomalla hyvää yhteishenkeä. Keskeisimpiä kummiluokan oppilaiden toimintoja ovat uusien esioppilaiden kummeina toimiminen, esiopetusryhmien ryhmäytymisen tukeminen toiminnallisia tutustumisleikkejä järjestämällä ja luotettavana keskustelukumppanina toimiminen. Tarvittaessa kummioppilas voi tiedottaa oppilashuoltoryhmälle vakavista ongelmista, kuten koulukiusaamistapauksista.

Esiopetuksen ja päivähoidon yhteistyö:

- lapsikohtaiset tiedonsiirtopalaverit
- yhteisiä koulutustilaisuuksia Pielisen seudun kuntien kanssa

12. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta. Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointiin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Valtimolla esiopetuksen keskeisenä periaatteena on toiminnan eheys ja kokonaisvaltaisuus. Toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen lähtökohtana suositaan leikkiä ja muita kokemuksellisia sekä toiminnallisia työtapoja. Tavoitteena on pidempikestoisen toiminnan tai leikin toteuttaminen, joka pohjautuu johonkin lapsia kiinnostavaan teemaan. Työtapojen valinnassa huomioidaan monipuolisuus, lasten oppimisen tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja työtapojen valintaan niin, että lasten elämänpiiri tulee näkyväksi. Osallisuus oman toiminnan suunnitteluun lisää lasten motivaatiota ja oppimisen iloa. Toiminta muotoutuu kasvattajan ja lasten yhteisessä vuorovaikutuksessa. Kasvattaja ottaa huomioon lasten mielipiteet ja kiinnostuksen kohteet. Tutkittavat ilmiöt löytyvät lasten puheista, leikeistä ja toiminnasta.

Ryhmäytymiselle annetaan syksyllä riittävästi aikaa ja valitaan työtapoja, jotka vahvistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ennen esiopetuksen alkua huoltajille lähetetään keväällä täytettäväksi esitietolomake omasta lapsestaan. Esiopetuksen alussa liikkeelle lähdetään lapsiryhmän ja yksittäisen lapsen havainnoinnista. Tavoitteena on löytää kullekin lapselle ominainen tapa toimia ja oppia ja nähdä miten lapsi kiinnittyy erilaisiin toimintoihin. Lasten ja huoltajien toiveet otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa.

Esiopetuksessa pyritään toimimaan pienryhmissä tukien näin lapsen oppimista ja työskentelyä. Pienryhmät muotoutuvat toiminnan ja lasten yksilöllisten tarpeiden mukaan. Työtapoja kehitetään ja arvioidaan lapsilta ja huoltajilta saatavien palautteiden pohjalta. Lasten tieto- ja viestintäteknologiseen osaamisen kehittämiseen on käytössä koulun yhteiset tablettilaitteet.

13. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä. Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus.

Valtimolla lasten huoltajilta, aiemman päivähoidon henkilöstöltä sekä lapselta itseltään kerätään tietoa lapsen aiemmasta kasvuympäristöstä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Opettaja ja muu esiopetuksen henkilöstö seuraavat kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan

havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Dokumentoinnissa käytetään mm. Peda.net oppimisympäristöä. Peda.net on Koulutuksen tutkimuslaitoksen kehittämä innovaatio, joka toimii oppimisympäristönä ja julkaisujärjestelmänä kouluille. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Peda.nettiin lapsi valikoi töitään, kertoo itsestään sekä koetuista ja opituista asioista. Töitään tarkastellessaan, arvioidessaan ja valintoja tehdessään lapsi näkee omaa kasvu- ja oppimisprosessiaan. Olennaista on lapsen itsetuntemuksen kehittyminen itsearviointin kautta. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Valtimolla lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) voidaan laatia lapselle yhdessä vanhempien kanssa syksyisin toimintakauden alussa. Pohdimme yhdessä vanhempien kanssa lapsen vahvuuksia ja sovimme tavoitteita. Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa ja sen toteutumista arvioidaan vähintään kerran vuodessa yhdessä huoltajien kanssa. Lapsi osallistuu oman oppimissuunnitelmansa laadintaan ja arviointiin sovituilla tavalla. Kasvattaja ohjaa lasta aktiiviseen itsearviointiin ja sitä kehitetään esim. tabletilaitteita hyödyntäen.

Lapsille annetaan päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lapsen vahvuuksista ja kehittämisaalueista. Lapsen yksilöllisen kehitystason arvioinnissa voidaan käyttää lisäksi erilaisia havainnointitehtäviä, joilla arvioimme mm. motorisia, kielellisiä ja matemaattisia taitoja. Huoltajille annetaan säännöllisesti palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Lapset ovat mukana toiminnan, oppimisympäristön ja tavoitteiden suunnittelussa ja arvioinnissa, jolloin lapselle tulee kokemus vaikuttamisesta itseään koskevissa asioissa. Lasta kannustetaan harjoittelemaan palautteen antamista toiselle lapselle ja sen pyytämistä toisilta.

Valtimolla huoltajille ja lapsille laadittujen kyselyiden tuloksia hyödynnetään esiopetustoiminnan arvioinnissa. Saadut palautteet käsitellään henkilöstön kanssa, ja niiden pohjalta kehitetään ja suunnitellaan esiopetusta. Huoltajia informoidaan kyselyjen tuloksista ja palautteiden pohjalta sovitusta toimenpiteistä. Huoltajia kannustetaan antamaan välitöntä palautetta lapsen esiopetusta koskevissa asioissa. Esiopetuksen henkilöstö arvioi omaa toimintaansa ja tavoitteidensa toteutumista lyhyellä ja pitkällä aikavälillä huomioiden lasten ikä- ja kehitystason herkkyyksineen. Yksilöllisyys, lasten kokemukset ja kiinnostuksen kohteet ohjaavat suunnittelua. Kehitämme ja arvioimme toimintaamme, kasvatustavoitteita, -menetelmiä sekä käytettyä oppi- ja toimintamateriaalia. Toimintasuunnitelman toteutumista arvioidaan vähintään 1-2 kertaa vuodessa.

14. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa

Valtimolla kasvattaja ottaa huomioon lasten mielipiteet ja kiinnostuksen kohteet oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tutkittavia ilmiöitä löydetään lasten puheista, leikeistä ja toiminnasta. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, jossa kasvattajalla on aktiivinen rooli kysellen, ihmetellen ja sanoittaen. Kasvattajan ei tarvitse itse tietää kaikkea, vaan hän oppii yhdessä lasten kanssa. Kasvattajan heittäytyminen mukaan lasten toimintaan on tärkeää. Kasvattaja auttaa lapsia tulemaan tietoisiksi omista oppimismenetelmistään ja toimintatavoistaan. Tärkeää on myös auttaa lasta löytämään uusia oppimisen tapoja.

Esiopetuksessa painotetaan hyvinvointia, vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen opettamista ja oppimista. **Askeleittain -opetusohjelman** avulla harjoitellaan empatiataitoja, itsehillintää ja ongelmanratkaisutaitoja sekä tunteiden säätelyä. Lasten päivittäistä fyysistä aktiivisuutta lisätään ja istumista vähennetään. Lapsella tulee olla päivittäin mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen.

Hyvät tavat ja yhteiset pelisäännöt rakentavat turvallista arkea. Esiopetusryhmän pelisäännöistä keskustellaan ja niistä sovitaan yhdessä lasten kanssa. Esiopetuksen oppimiskokonaisuuksissa otetaan huomioon paikallinen historia ja kulttuuri, esimerkiksi karjalaisuus. Valtimolla järvet ja metsät sekä monimuotoinen luonto ovat lähellä esikoulua ja arjessa läsnä. Kunnassa on hyviä retkeilykohteita ja oppimisen paikkoja, kuten Murtovaaran talomuseo.

14.1. Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin

tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssaan havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.
- Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempikestoisien käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.
- Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.
- Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

14.2. Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja

rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestintävälineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.
- Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.
- Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.
- Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnustamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.
- Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.
- Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan arkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.
- Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja

kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

14.3. Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään **historiallisesta** ja **yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan** ja **katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunteiden kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunteiden kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelyleille annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.
- Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.
- Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunteiden kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

- Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

14.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä **teknologia- ja ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.
- Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.
- Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja.

Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttöinä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

- Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

14.5. Kasvan ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

- Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehohallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.
- Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan

harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

- Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.
- Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.
- Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.
- Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

15. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa. Suomen kielellä ja muulla kielellä annettava esiopetus muodostavat kokonaisuuden. Yleistavoitteiden lisäksi pyritään erityistavoitteisiin. Tällöin suunnitellaan opetuksen tavoitteet ja sisällöt sen mukaan, kuinka etäällä lapsen käyttämä muu kieli ja kulttuuri ovat suomen kielestä ja suomalaisesta kulttuurista.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttäville lapsille annetaan kasvatuksen ja opetuksen kautta mahdollisuus oppimiseen. Lapselle annetaan kasvatuksen ja opetuksen kautta antaa mahdollisuus omaksua viittomakielinen kulttuuriperintö ja yleiset inhimilliset perusarvot. Esiopetus vahvistaa ja edistää lasten viittomakielistä identiteettiä ja kulttuuritietoisuutta.

Maahanmuuttaja lasten opetuksen tavoitteena on lapsen identiteetin tukeminen ja hänen tasapainoisen kehityksensä edistäminen, suomen kielen oppiminen ja tutustuminen suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Lasta pyritään valmistamaan kaikilla oppimisen ja kasvun osa-alueilla tulevaa koulunkäyntiä varten. Tavoitteena on myös tukea lapsen oman kielen hallintaa ja oman kulttuuritaustan tuntemusta. Maahanmuuttajaopetuksessa korostuu erityisesti yksilön erilaisuuden kunnioittaminen. Puutteellisen kielitaidon ja mahdollisten traumaattisten kokemusten vuoksi maahanmuuttajalapsi tarvitsee monipuolisia leikin ja toiminnan mahdollisuuksia. Lasten taustat otetaan huomioon, vaikka opetuksessa toteutetaan esiopetuksen yleisiä kasvatusta- ja oppimistavoitteita.

Lapsen oman äidinkielen opetus on tärkeää maahanmuuttajalapsille. Lapsilla tulee olla mahdollisuus oman kielen oppimiseen, säilyttämiseen ja kehittämiseen sekä sen käyttämiseen tiedon omaksumisen välineenä. Oman äidinkielen tavoitteena on vahvistaa lapsen itsetuntoa ja kulttuuri-identiteettiä. Yhteistyössä vanhempien, rehtorin ja opettajien kanssa laaditaan suunnitelma oman äidinkielen opetuksen toteuttamisesta esiopetuksessa.

Esiopetuksen arviointi koskee myös maahanmuuttajalapsia. Päähuomio kiinnitetään lapsen kasvu- ja oppimisprosessin yksilölliseen etenemiseen, koska lapsen suomenkielen taito on puutteellinen.

16. Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen

keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Oppilashuolto).

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen Valtimon esiopetuksessa

Valtimolla esiopetuksen perustana on kasvatuskumppanuus. Yhteistyössä tavoitteena on löytää toimintakäytännöt, jotka antavat lapselle tilaa kasvaa persoonana ja yhteisön jäsenenä. Esiopetuksessa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta tärkeintä on vertaisryhmässä toimiminen. Lapsen tuen tarpeet pyritään havaitsemaan mahdollisimman varhain ja tukitoimet aloitetaan heti kun tarve on havaittu.

Esiopetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä esiopetusryhmän että kunkin lapsen vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet. Valtimolla tehdään kaikille esiopetuksessa oleville lapsille Turun mallin mukainen kouluvalmiusryhmätutkimus kevätlukukauden alkupuolella. Kouluvalmiustutkimuksen tulosten käsittelystä oppilashuoltoryhmässä annetaan tietoa huoltajille. Ryhmätutkimuksen avulla saadaan alustavaa tietoa lasten vahvuuksista ja tuen tarpeesta. Esiopetuksen opettaja sopii tutkimuksen tuloksista saadun palautteen pohjalta huoltajien kanssa tarvittaessa lapsikohtaisen oppilashuoltopalaverin.

Pedagoginen asiantuntemus ja opettajien yhteistyö tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Tarvittaessa tuki suunnitellaan ja toteutetaan moniammatillisessa oppilashuoltotyössä. Huoltajalle tulee antaa tietoa tukitoimista sekä mahdollisuus esittää näkemyksensä tuen antamisesta. Tuki annetaan lapselle omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei tuen antaminen välttämättä edellytä lapsen siirtämistä muuhun soveltuvaan esiopetuksen järjestämispaikkaan.

Lapsen kasvua tukevia yhteistyötahoja ovat opetus- ja kasvatustyössä varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus sekä lapsen kasvun erityisasiantuntijoina lastenneuvola, puheterapeutti, toimintaterapeutti, kasvatus- ja perheneuvola.

Kasvun ja oppimisen tuki Valtimolla

Lapsen kasvua tukevat toimintatavat:

4-vuotistarkastus

- päivähoitossa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmat
- lastenneuvolan tarkastukset, Lene
- tarvittaessa ohjaus asiantuntijoille

5-vuotistarkastus

- kysely vanhemmilta tietojen luovuttamisesta esiopetukseen
- neuvolassa Lumiukkotesti, Lene
- tarvittaessa ohjaus asiantuntijoille
- varhennettu esiopetus alkaa 11-vuotisessa oppivelvollisuudessa olevilla lapsilla

6-vuotistarkastus

- neuvolassa, Lene

Muuta:

- voidaan laatia lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS)
- tarvittaessa HOJKS
- harjoitusohjelmat esiopetusvuoden aikana
- tarvittaessa kouluvalmiustutkimus keväällä
- vanhempainillat
- tutustumiset esiopetukseen ja kouluun
- tiedonsiirtopalaverit, nivelvaiheen palaverit

Perusopetuksen 1.luokalle siirryttäessä lapsen tuen tarve arvioidaan lapsikohtaisissa siirtopalavereissa.

Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Lapsen tuen tarpeen ottaa huoltajien kanssa puheeksi esiluokanopettaja oppimissuunnitelman laatimisen ja siihen liittyvien keskustelujen yhteydessä heti esiopetuksen alettua sekä aina tuen tarpeen ilmetessä tai muuttuessa. Lapsen tarvitsema tuki ulottuu esiopetukseen, kotiympäristöön ja mahdolliseen aamu- ja iltapäivätoimintaan. Tämä edellyttää hyvää yhteistyötä sekä sopimukseen perustuvaa tiedonsiirron käytäntöjä. Kodin ja koulun välisessä yhteistyössä vietinnän välineenä on käytössä Wilma-ohjelma, puhelinkeskustelut ja tapaamiset.

---

17. Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Yleinen tuen käytänteet Valtimon esiopetuksessa

Esiopetuksessa aloittavan lapsen kasvun ja oppimisen tuen tarpeen havainnointi käynnistyy heti esiopetuksen alkaessa. Valtimolla lapsille voidaan laatia lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma (LEOPS) yhteistyössä huoltajien kanssa, poikkeuksena erityisen tuen päätöksen saaneet lapset, joiden kohdalla oppimissuunnitelman korvaa henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Kasvussa ja oppimisessa ilmeneviin tuen tarpeisiin vastataan esiopetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja esiopetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Lasta ohjataan tietoisesti tunnistamaan ja hallitsemaan tunne- ja sosiaalisen käyttäytymisen perustaitoja muun muassa Askeleittain ohjelmaa hyödyntäen ja häntä tuetaan ryhmän sääntöjen ja tapojen omaksumisessa.

Oppimisympäristö

- esiopetusryhmä jaetaan tarpeen mukaan pienempiin ryhmiin
- tarkoituksenmukaiset sisä- ja ulkotilat, toimintavälineet ja materiaalit
- leikki vertaisryhmässä
- struktuuri eli päivärytmi
- monikanavainen opetus

Opettajien yhteistyö

- erityisopettaja tulee mukaan esiopetusryhmän opetustilanteisiin
- yhteistyö opettajien kesken
- osa-aikaista erityisopetusta annetaan muun opetuksen ohessa lapselle, jolla on vaikeuksia kasvussa ja oppimisessa

Esiopetuksen eriyttäminen

- vaatimusten eriyttäminen, huomioidaan lapsen yksilöllinen työskentelytyyli
- tehtävien eriyttäminen, kiinnitetään huomiota tehtävien laajuuteen

Arviointi ja seuranta

- voidaan tehdä seulonnat äidinkielessä, matematiikassa ja motorisissa valmiuksissa

Koulunkäynninohjaajat

- ammattitaitoinen avustajaresurssi
- joustavuus, tarpeenmukaisuus

Kodin ja esiopetuksen välinen yhteistyö

- osallistuva ja tasavertainen kasvatuskumppanuus
- Wilman hyödyntäminen kodin ja esiopetuksen välisessä viestinnässä
- Pedanetin käyttäminen
- kasvatuskeskustelut

- lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatiminen (LEOPS)
- lapsikohtainen oppilashuolto

Esiopetuksen lapset voivat osallistua koulun aamu- ja iltapäivätoimintaan.

Valtimon aamu- ja iltapäivätoiminnan toimintasuunnitelma löytyy kunnan www.sivuilta.

18. Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arvioissa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvion. Tarvittaessa arvion laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen

aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Tehostetun tuen käytänteet Valtimon esiopetuksessa

Esiopettajan tehtävä on ottaa puheeksi huoltajien kanssa, mikäli lapsen kasvua ja kehitystä ei pystytä riittävästi tukemaan yleisen tuen menetelmin. Tehostetun tuen tarpeesta tulee keskustella mytös silloin, jos lapsi tarvitsee säännöllistä tukea tai useita tukimuotoja samanaikaisesti. Esiopettaja tekee erityisopettajan tuella ja huoltajien kanssa pedagogisen arvion. Myös lasta tulee kuulla opetuksen järjestelyistä hänen kehitystasonsa huomioiden. Pedagogisessa arvioissa arvioidaan jo toteutettujen tukitoimien toimivuutta ja tehokkuutta. Mikäli pedagogisen arvion mukaan kaikkia yleisen tuen tukimuotoja on kokeiltu ja lapsen katsotaan tarvitsevan tehostettua tukea, tulee esiopettajan tehdä tehostettuun tukeen siirtämisestä esitys oppilashuoltoryhmälle. Oppilashuoltoryhmä tekee tarvittaessa päätöksen lapsen siirtämisestä yleisestä tuesta tehostettuun tuleen ja vastaavasti tehostetusta tuesta yleiseen tukeen.

Lapsen siirtyessä tehostettuun tukeen valmistelee esiopettaja huoltajien kanssa erityisopettajan tuella lapsen oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelman toteutumista ja sen vaikutusta lapsen kasvuun ja kehitykseen tulee arvioida koulun ja kodin yhteistyönä vähintään kaksi kertaa lukuvuoden aikana. Oppimissuunnitelman toteuttaminen vaatii kodin ja koulun tiivistä yhteistyötä Wilma-vietittelyn ja tapaamisten merkeissä.

Tehostetun tuen toteuttamisessa korostuu osa-aikaisen erityisopetuksen, yksilöllisen ohjauksen ja joustavien esiopetusryhmien käytön sekä kodin kanssa tehtävän yhteistyön merkitys. Kasvun ja oppimisen tuen tarpeisiin vastataan esiopetusta eriyttämällä, opettajien yhteistyöllä ja esiopetusryhmiä joustavasti muuntelemalla. Lapsen hyvinvointia edistetään ja

vahvistetaan arvittaessa oppilashuollon avulla sekä kouluterveydenhoitajan, koulupsykologin ja koulukuraattorin palveluilla.

Oppimisympäristö

- pienet esiopetusryhmät
- esiopetusryhmien joustava muuntelu

Esiopetuksen eriyttäminen

- osa-aikainen erityisopetus sekä samanaikaisopetus
- lapsen yksilöllinen ohjaus
- koulunkäynninohjaajan työpanos

Pedagogiset ratkaisut, monikanavainen opetus, toiminnallinen oppiminen

- tietotekniikan hyödyntäminen esiopetuksessa ja oppimisessa
- opettajien välinen yhteistyö

Arviointi ja seuranta

- arvioinnin säännöllisyys
- arvioinnissa huomioidaan erityisvaikeudet
- lapsen toiminnan jatkuva havainnointi ja havaintojen dokumentointi
- oppimisvalmiudet
- lapsen vahvuuksien huomioiminen
- päivittäistoiminnoissa ohjaaminen
- työskentelytaidoissa ohjaaminen
- sosiaalisissa taidoissa ohjaaminen
- tunne-elämän hallinnan taidoissa ohjaaminen
- kielellisissä, matemaattisissa ja motorisissa taidoissa ohjaaminen

Yhteistyö

- tehostettu yhteistyö kodin kanssa
- osallistuva ja tasavertainen kasvatuskumppanuus
- Wilma-käyttöliittymän hyödyntäminen kodin ja esiopetuksen välisessä viestinnässä
- verkostoituminen
- mahdollisuus osallistua aamu- ja iltapäivätoimintaan
- moniammatillinen yhteistyö

Näiden tehostetun tuen toimintatapojen lisäksi käytössä ovat myös yleisen tuen toimintatavat.

Tehostetusta tuesta oppilas voidaan siirtää tarvittaessa yleiseen tukeen tai erityiseen tukeen. Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten.

19. Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Valtimon esiopetuksessa Esiopettajan ja erityisopettajan tehtävä on koota selvitys lapsen kasvusta ja kehityksestä hyödyntäen kodin, oppilashuollon henkilöstön tietämystä lapsesta. Pedagoginen selvitys käsitellään ja sitä täydennetään yhdessä lapsen, lapsen huoltajan tai muun laillisen edustajan kanssa. Esiopettaja pyytää tarvittaessa asiantuntijalausunnot selvityksen liitteeksi. Pedagogisen selvityksen perusteella rehtori tekee tarvittaessa päätöksen erityiseen tukeen siirtämisestä kuultuaan lasta ja lapsen huoltajaa. Esiopettajan ja erityisopettajan tehtävä on valmistella lapselle HOJKS, joka tulee tarkistaa vähintään kahdesti lukuvuoden aikana. Valtimon esiopetuksessa lapset ovat mahdollisimman pitkälle integroituneina esiopetusryhmiin. Rehtori päättää lapselle annettavan erityisopetuksen määrästä pedagogiseen selvitykseen perustuen. Lapsen siirtämisestä takaisin tehostetun tuen piiriin päättää rehtori uuden pedagogisen selvityksen perusteella.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on

varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelystä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämisestä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyt oppivelvollisuuden eri vaihtoehdoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuako lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyt oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetty oppivelvollisuus Valtimolla

Valtimolla pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvä oppivelvollisuutta edeltävä vapaaehtoinen esiopetus 5-vuotiailla järjestetään päiväkodissa muun toiminnan yhteydessä. Oppivelvollisuuteen sisältyvää esiopetusta järjestetään päiväkodissa tai koulussa lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää moniammatillista yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Paikallisesti toimijoita ovat: varhaiskasvatuksen erityislastentarhaopettaja, erityis- ja erityisluokanopettajat, sosiaali- ja terveystoimessa neuvoloissa työskentelevät terveydenhoitajat, lääkärit ja erikoislääkärit, psykologit, sosiaalityöntekijät, terapeutit, kuntoutusohjaajat ja muut lapsen asioita hoitavat tahot. Yhteistyötä tehdään aina huoltajien kanssa.

Esiopetuksen ajoittuminen, opetuksen järjestämispaikka ja perusopetuksen aloittaminen suunnitellaan yhteistyössä vanhempien, varhaiskasvatuksen, esiopetuksen järjestäjän ja lasta hoitavien tai kuntouttavien tahojen kanssa.

Varhaiskasvatuksesta toimitetaan koulun edustajille lapsesta kaikki opetuksen järjestämiseen tarvittavat välttämättömät tiedot. Huoltajaa ja lasta kuullaan opetuksen järjestämisessä ja heille esitellään kaikki mahdolliset vaihtoehdot. Käytävissä olevien tietojen ja huoltajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta järjestetään lapselle tarkoituksenmukaisin koulupaikka. Koulupaikka voi olla muun opetuksen yhteydessä, kuitenkin huomioiden lapsen etu, oppimisvalmiudet ja oppimisympäristölle asetettavat erityisvaatimukset.

Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta perustuu lapsen vammaisuuteen tai sairauteen ja lasta hoitavan tai kuntouttavan tahon asiantuntijalausuntoon

- lapsen ohjautuminen pidennetyt oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
- opetuksen käytännön järjestäminen
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako

- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

20. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Valtimon koululla järjestettävässä esiopetuksessa osa-aikaisesta erityisopetuksesta vastaa erityisopettaja. Päivähoidon yhteydessä osa-aikaisesta erityisopetuksesta vastaa erityislastentarhanopettaja.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkiä tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkiä tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Eryitysten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla

henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa

Valtimolla rehtori koordinoi tukipalvelujen saatavuutta. Opetushenkilöstö, oppilashuollon henkilöstö ja huoltajat arvioivat tukipalvelujen tarpeellisuutta yhteistyönä.

Tulkitseminen ja avustaminen osana yleistä, tehostettua ja erityistä tukea

Lapsi saattaa tarvita tulkitsemis- tai avustajapalveluita ilman, että hänellä on tarvetta muuhun tukeen. Etenkin avustajapalvelun tarve saattaa olla myös lyhytaikainen. Oikea-aikainen ja riittävä tulkitsemisapu ja mahdollisuus puhetta tukeviin ja korvaaviin kommunikaatiokeinoihin tukee lapsen oppimista ja ehkäisee oppimisvaikeuksien syntymistä ja vaikeutumista. Avustajan antama tuki parantaa yksittäisen lapsen tai esiopetusryhmän kasvun ja oppimisen edellytyksiä. Sen avulla voidaan joskus ehkäistä kokonaan tehostetun tai erityisen tuen tarve. Ennen tehostetun tuen aloittamista, osana pedagogista arviota, arvioidaan lapsen tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve. Jos lapsi on saanut tulkitsemis- ja avustajapalveluja yleisen tuen aikana, arvioidaan niiden riittävyys ja vaikutus. Tehostetun tuen alkaessa laadittavaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitsemat tulkitsemis- ja avustajapalvelut, niiden tavoitteet, järjestäminen ja seuranta. Tulkitsemis- ja avustamispalveluiden tarve saattaa lisääntyä tai tuen muodot tarvitsevat uudelleen arviointia tehostetun tuen aikana. Tarvitavat muutokset kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Lapsen tehostetun tuen aikana saamien tulkitsemis- ja avustajapalveluiden riittävyys ja vaikutus sekä tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tarve jatkossa arvioidaan pedagogisessa selvityksessä. Erityisen tuen päätöksessä päätetään lapsen tulkitsemis- ja avustajapalveluista. Lapselle laaditaan erityisen tuen päätöksen jälkeen HOJKS, jossa kuvataan lapselle järjestettävät tukipalvelut sekä henkilöt, jotka osallistuvat tukipalvelujen järjestämiseen, heidän vastualueensa ja tukipalvelujen toteutumisen seuranta. Tulkitsemisen ja avustamisen määrä ja laatu määritellään yksilöllisesti yhdessä muiden tukitoimien kanssa. Erityisen tuen aikana lapsi tarvitsee usein yksilöllisesti kohdennettuja tukipalveluja.

Valtimon esiopetuksessa koulunkäynninohjaaja toteuttaa oppilashuollon tukitoimena järjestettävää kasvun ja oppimisen ohjausta. Työ on perusopetuslain mukaista kasvatuksen tukemista, lapsen hyvän kasvun ja oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. Koulunkäynninohjaajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai koko esiopetusryhmälle. Lapsikohtainen tuki voi olla osa- tai kokoaikaista.

Toimenkuvaan kuuluu oman työn suunnittelu, perehtyminen esiopetussuunnitelmaan ja keskeisiin sisältöalueisiin sekä oman ammattitaidon ylläpitäminen ja kehittäminen. Koulunkäynninohjaaja osallistuu oman työnsä asiantuntijana lapsipalaveriin. Esiopetustilanteissa koulukäynninohjaajan tehtävänä on tukea lasta keskittymisen ja tarkkaavuuden ylläpidossa sekä toiminnanohjauksessa. Koulunkäynninohjaajan työhön kuuluu myös koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan toimenkuvan mukaiset tehtävät.

Esiopetuksen opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Koulunkäynninohjaaja tukee lasta kasvuun ja oppimiseen sekä niitä tukevaan kuntoutukseen liittyvien tehtävien suorittamisessa esiopetuksen opettajan tai terapeutin ohjeiden mukaisesti ja osallistuu tarvittaessa tuen suunnitteluun. Lasta ohjataan esiopetuksen päivittäisissä tilanteissa.

21. Oppilashuolto

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetuyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta.

Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määrääjassa.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoaa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa.

Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvuja, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä. Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Terveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä

yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta
- yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Valtimon esiopetuksen oppilashuollon käytännöt

Valtimolla esiopetuksen oppilashuoltotyöstä annetaan tietoa huoltajille toimintakauden alussa vanhempainilloissa ja lisäksi tarvittaessa esiopetuksen aikana. Yhteistyö huoltajien kanssa laajenee tarvittaessa koulun yleisen oppilashuoltoryhmän kanssa tehtävään yhteistyöhön ja/tai lapsikohtaiseen oppilashuoltotyöhön.

Osana yleistä oppilashuoltoa Valtimon koululla ja esiopetuksessa toimii oppilashuoltoryhmä. Oppilashuoltoryhmä on moniammatillinen yhteistyöryhmä. Oppilashuoltoryhmään kuuluvat koulun rehtori, esiopetuksen opettaja, erityisopettaja, koulupsykologi, kouluterveydenhoitaja, sekä tarvittaessa muut asiantuntijat. Koulupsykologi ja koulukuraattori tekevät yhteistyötä myös muiden lapsia ja nuoria auttavien viranomaisten kanssa. Esiopetusvuoden aikana oppilashuoltoryhmä voi myös pohtia koko esiopetusryhmän tilannetta opettajien alustuksen pohjalta.

Esiopetuksen opettaja sopii huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmapalavereiden lisäksi tarvittaessa lapsikohtaisia oppilashuoltopalavereita ja pyytää tarvittavat yhteistyötahot ja asiantuntijat mukaan. Yhteistyö voi olla osa yleistä, tehostettua tai erityistä tukea. Periaatteena on tuen järjestäminen heti tuen tarpeen ilmetessä ja mikäli tuen antaminen ja toteuttaminen edellyttää yhteistyötä sovitaan muun muassa tuesta, vastuista, työnjaoista ja seurannasta lapsikohtaisissa palavereissa.

Lasten siirtyminen kunnallisesta päivähoidosta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen tapahtuu saattaen vaihtamalla. Tähän toimintaan kuuluvat nivelpalaverit, joissa vastaanottavat opettajat saavat tietoa lasten tilanteesta.

Esiopetuksesta kouluun siirtymävaiheessa on lapsella esiopetuksen oppimissuunnitelmaan, esiopetuksen tehostettuun oppimissuunnitelmaan tai HOJKS:aan kirjattu tukimuotoja, joiden jatkamisen arviointia tehdään lapsikohtaisissa siirtopalavereissa. Tuen tarpeen arviointia tehdään yhteistyössä huoltajien, esiopetuksen opettajan, luokanopettajan ja erityisopettajan sekä tarvittavien asiantuntijoiden ja yhteistyötahojen kanssa. Siirtopalavereissa käsitellään myös lapsen aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestäminen. Lapsikohtaisen siirtopalaverin kutsuu koolle esiopetuksen opettaja.

Oppilashuollon prosessi Valtimon esiopetuksessa

1. Esiopetuksen opettajat seuraavat lapsen kasvua ja oppimista.
2. Esiopetuksen opettaja on yhteydessä huoltajan kanssa.
3. Esiopettaja neuvottelee tuen tarpeiden mukaan mm. erityisopettajan, rehtorin, terveydenhoitajan, psykologin, lastensuojelun tai koko oppilashuoltoryhmän kanssa.
4. Tarpeelliset tutkimukset järjestetään- erityisopettajat, psykologi, kouluterveydenhoitaja, lääkäri, perusterveydenhuolto, erikoissairaanhoido, perheneuvola, sosiaalitoimi.
5. Tarpeellisista esiopetuksen sisäisistä toimista sovitaan.
6. Tarpeellisista esiopetuksen ulkopuolisista toimista sovitaan.

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina huoltajan suostumukseen. Yksittäisen oppilaan tuen tarpeen selvittämiseksi ja suunnittelemiseksi kootaan aina asiantuntijaryhmä. Esiopettajan tehtävä on ilmoittaa palaverin tarpeesta lapsen huoltajalle ja tiedottaa etukäteen käsiteltävistä asioista. Huoltajan osallistuminen lapsen asioiden käsittelyyn on yhteistyön kannalta lapsen edun mukaista. Jos huoltaja ei ole läsnä palaverissa, esiopetuksen opettaja hoitaa tiedotuksen kotiin ja kertoo, mitä tukitoimia on asiaan löydetty.

Oppilashuoltotyötä koordinoidaan ja kehitetään moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä. Koulun yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä kokoontuu säännöllisesti ennalta sovittuna aikana noin joka toinen viikko. Kokouksien välillä jäsenet pitävät yhteyttä tarvittaessa puhelimitse/sähköpostitse. Oppilashuoltoryhmän puheenjohtajana toimii rehtori ja esiopetuksen opettaja pitää kirjaa esiopetuksen toimintaa koskevista asioista. Rehtori huolehtii henkilöstön perehdyttämisestä oppilashuollon järjestämisestä koskevaan suunnitelmaan sekä tiedottaa suunnitelmasta huoltajille ja yhteistahoille Wilman kautta ja kunnan nettisivuilla. Toimintaohjeet päivitetään ja niiden toteutumista seurataan vuosittain.

Esiopetuksen kuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet:

Esiopetuksen kuljetukset järjestetään kyydityssuunnitelman mukaisesti. Kuljettaja vastaa lasten turvallisuudesta matkan aikana. Lasten tulee noudattaa kuljettajan antamia toimintaohjeita ja käyttää turvavöitä. Lapset voivat tulla aamuisin aamupäivätoimintaan tai koulun välituntialueelle ja esiopetuksen päättyessä lapset saatetaan koululaiskyytiin.

Suunnitelma lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Lapsella on oikeus turvalliseen esikouluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Esiopetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja esikoulun henkilökunnan turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuuden edistäminen on osa esikoulu yhteisön toimintakulttuuria. Se tulee ottaa huomioon esikoulun kaikessa toiminnassa. Oppilashuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysisistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan lapsen ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta. Turvallisuutta ja viihtyisyyttä varten noudatamme soveltuvien osin koulun järjestyssääntöjä, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä. Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville. Esiopetusyksikön turvallisuudesta fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta oppimisympäristöstä vastaa esiopetusyksikön toiminnasta vastaava rehtori.

Lapsille, heidän huoltajilleen ja esikoulun henkilöstölle annetaan tietoa väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän erilaisista ilmenemistavoista, ennaltaehkäisystä ja koulu yhteisön toimintatavoista näissä tilanteissa sekä koulussa sovellettavista järjestysmääräyksistä. Esiopetuksen/koulun turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja toimintaohjeet kootaan **turvakansioon**. Valtimon koulun turvakansiossa kuvataan tapaturmien ehkäiseminen, ensiapu, hoitoonohjaus sekä seuranta.

Esikoulu yhteisön turvallisuutta ohjaavat myös työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma. Esiopetuksessa on koulun kanssa yhteinen pelastuslain- ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva **pelastussuunnitelma**. Pelastussuunnitelmasta tiedotetaan ja sen tiedot päivitetään lukuvuoden alussa koko henkilökunnan kanssa. Jos lapsen kasvu tai kehitys vaarantuu kasvuympäristössä olevien tekijöiden vuoksi, tehdään yhteistyötä lastensuojeluviranomaisten kanssa.

Valtimon koulu on mukana **KiVa-koulu**-hankkeessa, joka on kiusaamista ennaltaehkäisevää ja vähentävää toimintaa. Esiopetuksessa noudatetaan KiVa-koulu periaatteita ja käytäntöjä kiusaamistilanteiden selvittämisessä. Hanke velvoittaa koulun aikuisia puuttumaan välittömästi esille tuleviin kiusaamistapauksiin.

Tarkoituksena on lapsen vastuuttaminen teoistaan ja vanhemmille tiedotetaan ongelmatilanteista ja ratkaisuista. Ongelma- ja kurinpitotilanteissa voidaan tehdä yhteistyötä sosiaalitoimen ja terveydenhuollon tai muun viranomaisen kanssa.

Jos KiVa-selvittelyt eivät riitä:

Esiluokan opettajan yhteydenotto kotiin

- soitto kotiin
- kerrotaan, että selvittelystä huolimatta tilanne jatkuu
- pyydetään huoltajia keskustelemaan asiasta lapsen kanssa
- seuranta-aika sovitaan keskustelussa huoltajien kanssa
- mikäli tilanne ei muutu seurannan aikana, uusi yhteydenotto kotiin
- kerrotaan tulevasta yhteisestä neuvottelusta

Yhteinen neuvottelu vanhempien kanssa

- esikoulussa tai muussa sovitussa paikassa
- mukana lapsi, huoltajat, esiluokanopettaja ja 1 - 2 KiVa -tiimin jäsentä
- selvitetään tilanne vanhemmille ja kuullaan heidän näkemystään asiasta
- kuullaan lasta
- sovitaan yhdessä toimintaperiaatteet
- sovitaan seuranta-aika tapauskohtaisesti
- mikäli tilanne ei muutu seurannan aikana, uusi yhteydenotto kotiin
- kerrotaan, että asia viedään oppilashuoltoryhmän käsiteltäväksi

Asia viedään oppilashuoltoryhmän käsiteltäväksi

- oppilashuoltoryhmässä mukana huoltajat, esiluokanopettaja ja 1 -2 KiVa-tiimin jäsentä
- monialainen yhteistyö
- ratkaisujen miettiminen yhdessä tapauskohtaisesti

Hoidollinen linja

tarvittavat tukitoimenpiteet tilanteen normalisoimiseksi

(perheneuvola, koulu psykologi, sosiaalitoimen tuki...)

Kasvatuskeskustelut

Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa **kasvatuskeskusteluja**. Kasvatuskeskustelu järjestetään mahdollisimman pian tapahtuman jälkeen kun lapsi on rauhoittunut. Ensin opettaja ottaa puhelimitse yhteyden huoltajiin ja lapsi ja opettaja kertovat tapahtuneesta huoltajalle. Huoltaja, lapsi ja opettaja keskustelevat yhdessä asiasta ja sopivat tarvittavista jatkotoimenpiteistä. Opettajan yhteydenotto huoltajiin tapahtuu rakentavassa ja kunnioittavassa hengessä.

Kasvatuskeskustelu toimii tukena lapselle ja huoltajalle. Mikäli vanhemmat eivät vastaa yhteydenottoihin tai tule neuvotteluihin, tehdään lastensuojeluilmoitus.

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla esikoulurakennukseen, esiopetustiloihin, opetusvälineisiin, opetuksen järjestämiseen, opetustilanteisiin ja ulkoiluun sekä kouluyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan esiopetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös koulukuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät. Oppilashuollon yhteistyössä sovitaan tapaturmien ennaltaehkäisyyn, ensiapuun, hoitoon ohjaukseen ja tapaturmien seurantaan liittyvistä menettelytavoista. Niistä annetaan tietoa lapsille ja huoltajalle. Tapaturmien ehkäisyyn liittyvässä ohjeistuksessa otetaan huomioon tapaturmien torjunnan kansalliset linjaukset ja ohjeistukset sekä toiminnan edellyttämä yhteistyö. Turvallisuuden edistämässä ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä noudatetaan turvallisuutta ohjaavaa lainsäädäntöä. Esiopetuksen järjestäjä vastaa siitä, että esiopetuksessa on käytössä turvallisuutta koskevat toimintaohjeet. Esikouluyhteisön terveellisyttä, turvallisuutta ja toimintaohjeiden toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä kouluterveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa. Paikallinen yhteistyö esiopetuksen eri toimijoiden ja muiden viranomaisten kanssa tukee tarkoituksenmukaista toimintaa turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa ja niiden ennaltaehkäisyssä.

Oppilashuoltoryhmä seuraa ja arvioi terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin toteutumista. Rehtori huolehtii henkilöstön perehdyttämisestä oppilashuollon järjestämistä koskevaan suunnitelmaan sekä tiedottaa suunnitelmasta lapsille, huoltajille ja yhteistyökumppaneille. Toimintaohjeet päivitetään ja niiden toteutumista seurataan vuosittain.

Oppilashuollon ja turvallisuuden edistämässä voidaan käyttää myös Wilmaa tiedottamiseen ja ajankohtaisista asioista viestimiseen.